

AZ
ISKOLAKERT.

A NÉPISKOLAI TANÜGY REFORMJÁT CZÉLZÓ HAVI KÖZLÖNY.

Megjelenik havonként egy-
 szer 1—2 ivnyi tartalommal.

A szellemi részt illető köz-
 lemények Arad, Adám-uteza
 6. sz. a. ezimzendők.

Szerkesztik és kiadják:

Horváth József

és

Graszal János.

Előfizetési ára egész évre
 1 frt 20 kr., félévre 65 kr.

Előfizetéseket a „Széchenyi iro-
 dalmi intézet” kiadó-hivata-
 lába Aradra küldendők.

*Az «Iskolakert» hivatalos értesítés szerint méltóságos
 s főtisztelendő Metiann János gk. püspök ur s a Con-
 sistorium részéről a görög keleti román tanítóknak ajánl-
 tatott.*

Egy csekély, de eredményében káros tévedés.

Az „Iskolakert” első számának szétküldése után —
 kérelmünkre — néhány jóindulatu kartárs a lap meg nem
 tartása folytán a szóban levő számot vissza küldötte. Né-
 melyek pedig bizonyos aggodalmakat is fejeztek ki, mint
 ha mi oda törekednénk, hogy a néptanító terhei szapo-
 rittassanak és pedig oly időben, midőn a megélhetés oly
 nehézségekkel jár, s midőn az amugy is csekély fizetést
 nem csak hogy senki sem szándékozik felemelni, de még
 arra sem gondolnak, hogy czen csekélységet legalább ren-
 desen kiszolgáltassák.

Hogy ez szomorú való és sok reményt és számi-
 tást tönkre tevő hiba, azt belátjuk; de éppen azon kö-
 rülmény, hogy ez idő szerint senki sem gondol a tanító
 fizetésének emelésére és annak pontos kiszolgáltatására,
 azon eszme fogamzott elménkben, hogy módot kellene
 ismét keresni: miképen lehetne a nemzetben a népneve-
 lés iránt oly lelkesültséget kelteni mint a milyen volt
 azon érdeklődés, melyet a 68-ki év keltett?! Ezt máské-

pen nem tehetjük, csak úgy, ha magunkat bizonyos hasznos intézkedések által feltünökké tesszük, hogy a társadalom akarva, nem akarva, kénytelen lesz minket újra észre venni.

Néma gyermeknek a szavát nem érti meg az anya. Hogy ha tehát mi néptanítók megtörjük a némaságot az által, hogy a népoktatás terén oly ujitásokat eszközölünk, melyek az adózó nép terhein könnyíteni hivatva volnának; ha mi tehát igyekszünk a népet nagyobb és előnyösebb termelésre tanítani; azaz: ha a népiskola törekedni fog a családnak hóna alá nyulni és viszont, a mi az által történhetik egyedül, ha vagyonosodását előmozdítani törekszünk: ugy biztosak lehetünk abban, hogy a néptanító anyagi jutalmát is bővebbre szabják. De más oldalról már az is csinos kis jövedelemnek tekinthető, melyet a néptanító az általunk tervezett iskolakert terményeiből nyerhet, részint a konyhai cikkek, részint pedig a termelt magvak árának fejében.

Azonban bevalljuk hibánkat, melyet elkövettünk, hogy az iskolakert célját mindjárt bővebben nem irtuk körül. Elmulasztottuk azt különben csak azért, mert az első számban említett „Népiskola mint a közjólét előmozdítója“* czimű vezérkönyvecskében „az iskolakert céljáról“ irt fejezet alatt eléggé kimerítően szoltunk, s ismétlésekbe bocsátkozni nem akartunk.

Az iskolakert berendezése és célja.

Sokan azt fogják kérdezni, hogy tulajdonképen mi az iskolakert, mi annak a célja s milyen annak a berendezése? Erre röviden lehet felelni. Ugyan vannak, kik azt a kertet tartják iskolakertnek, mely vagy a tanítónak dotatiójának kiegészítő része, vagy pedig a tanító kezelése alatt álló „faiskola“. Pedig mind a két esetben téves a fogalom. Igen sok falusi iskola mellett van faiskola, melyben a tanító szakszerű vezetése mellett a tanulók elsajátíthatják a fa- és gyümölestenyésztést, mi magában véve ugyan hasznos és nagyon czélszerű eszköze a nevelés-tanítás mesterségének; de nem az, a mivé azt a mai paedagogia óhajtja; mert ez csak egyoldalulag hat az

* Kapható Aradon, a „Széchenyi irodalmi intézet“-ben. Ara 40 kr.

ifjuság kedélyére és szellemére. Továbbá a tanító házi kertje egyáltalában nem használható iskolai célokra, mert abban csak azt termelik, a mi egyedül a házi szükséglet fedezésére szolgál.

Az iskolakertnek magában kell foglalnia a szülőföld- s ha nagyobb- a haza kiválóbb növényeit bizonyos rendszer szerint elültetve. — Szolgáljon pl. $\frac{1}{8}$ v. $\frac{1}{4}$ holdnyi terület iskolakertül! Ezt be kell osztani úgy, hogy ott legyenek a mezőgazdasági növények csoportonként képviselve, hogy az okszerű földmivelés bemutatható legyen, ott kell megtanulnia a tanulónak a talaj milyenségét és miveltését, a trágyázás nemeit sat., — ott legyen fa- és szőlő-iskola kicsinyben, ott legyenek képviselve a kereskedelmi növények, virágok, erdei fák, eperfa a selyemhernyó-tenyésztés végett és néhány méh család. A víznek hiányoznia nem szabad. Tehát minél nagyobb területű a kert, annál több egyént, sőt családot fog tartalmazni a növényországból.

A tanítók között olyanok is vannak, kik az iskolakert eszméjét egészen feleslegesnek tartják, új tehernek tekintik, s gúnymosolylyal fogadják. Ezen eljárás azonban a buzgó tanítót ez eszme keresztülvitelétől nem fogja visszariasztani, mert biztosan tudja, hogy az eszme hódítólag fog hatni s minél hamarább testté válni; mert a magy. népisk. törvény 55. §-a értelmében külön tantárgyat képeznek a „gyakorlati utmutatások a mezei gazdaság és kertészet köréből.” Ugyanezt írja elő a 11-ik § a felekezeti, a 75. § a polg. iskolák és a 88-ik §. a tanítóképezdek számára.

Az 1876. szept. 2-án kelt miniszteri *Utasítás* 13. §-ának 10. pontja ezeket mondja: „Mint hogy a törvény 55. §-a a mezei gazdaság és kertészet köréből való gyakorlati utmutatásokat, továbbá a testgyakorlatot minden népiskolában köteles tantárgyul rendelni, e célra a község minden esetre tartozik az iskolának kertül alkalmas és bekerített telket (ha lehet, legalább 2 holdat) és a gyermekek létszámához mért nagyságu tért adni.”

Az 1877. aug. 26-án a 21,678. sz. alatt kelt miniszteri *rendelet* tüzetesen követeli a „gazdasági és kertészeti gyakorlatok” beható tanítását következőképpen:

„A gazdasági és kertészeti gyakorlatokat a tanító az iskola kertjében az egész évben, különösen a tavaszi, nyári és őszi hónapokban gyakorlatilag mutogatja: egyszersmind a III., IV. osztályon kezdve és az ismétlő iskolás gyermekekkel gyakorlatilag végezteti s így arra tanítja őket főleg: mikép kell a gazdaság és kertészet minden egyes ágát mivelti

Tanít nevezetesen:

- a) A föld miveltéséről, a gazdasági növények termesztéséről és a gazdasági állatok tenyésztéséről.
- b) A kertészetből, a leányoknak különösen a konyhakertészetéről, a fiúknak a gyümölcs-, a gazdasági fák és az eperfa tenyésztéséről.
- c) A szőlőmiveltésről, borkezelésről.
- d) A selymészetéről és méhészetéről.
- e) A háztartásról, kiváltképen a leányoknak.

f) Gyakorlati tanítása közben minden alkalommal alkalmazza a természetrajzi, természet- és vegytani ismereteket.

g) A 6. osztályban és az ismétlő iskolában a gazdasági és kertészeti gyakorlatokból szerzett ismereteket elméletileg is rendbe szedeti tanítványaival.

Ennélfogva tehát lehetetlen, hogy ezen oly világosan szóló s törvényerővel bíró rendelet tiz évi ignorálás után még további tiz évig ignoráltassék. Azért minden kicsinylés és gúnyolódás daczára fogunk működni az iskolakert érdekében a balvélemények ellen harcolni, az üdvös eszméknek tért és jóakaratot hódítani, a közönyösség kiirtását célba venni, az iskolakert elleneit lehetőség szerint benső barátokká tenni — és a befolyásos egyéneknél a támogatást keresni.

Már a szokás hozza magával, hogy akármilyen van keletkezében, mindig azt kérdezik: minek is az? *mi célja van annak?* s ezen kérdéseket az iskolakertre is alkalmazzák.

Hogy mi célja van az iskolakertnek? erre nézve szabadjon hivatottabb egyének tollából származó állításokat feleletül idézni: ez nem is nehéz, mert az iskolakert már is egy kis irodalomnak örvend.

Az 1876. év elején a „Néptanítók Lapja“ mellett kiadott „Gazdasági utasítások“ 1-ső számában Lukácsy Sándor szerkesztő a következőkben foglalta össze az iskolakert célját:

„Kivántatik ennélfogva az: hogy a gazdasági szaktanítás a népiskolákba oly módon vezetessék be, hogy az az elemi oktatásba mintegy beleszőve, a népnevelésnek lényegesen kiegészítő részévé avattassék, minek gyakorlati keresztülvitele a már csaknem minden községben kihasított iskolakertek által megkönnyítve van.“ Nyolcz év mult el azóta, de az iskolakert még mindig nagyon hiányos kezelésben részesül, vagy éppen létre sem jött.“

Az iskolakert egy másik szószólója így nyilatkozik annak célja felül:

„Az iskolakert által teljesítendő cél kétféle: először a tanulóknak szolgáltatson alkalmat, hogy a növényeket nemesak külső tulajdonságaiknál fogva megismerjék, hanem szemléljék és vizsgálják meg azoknak keletkezését, fejlődését, életét; másrészt pedig ébresszessék fel általa minden tanulóban az ezerféleképen változó alakoknak és jelenségeknek tisztázó és rendező megvizsgálás által az érzelem és az értelem.“

Egy harmadik pártolója az iskolakertnek annak célját következőkép írja körül: „Egyáltalában nem az a szándékunk, hogy füvészeti kertet létesítsünk és a népiskolában növénytant tanítsunk, hanem a növények iránti érdeklődést felébresztteni, a szülőföld legfontosabb növényeire figyelmeztetni és különösen a természetű növényeknek megfelelő talajviszonyokra utalni.“¹⁾

¹⁾ Der Schulgarten, dessen Nutzen und Einrichtung, von Max Kolb. Inspector des königl. botanischen Gartens in München. Stuttgart, Verlag von Ulmer.

Dr. *Salfeld*²⁾ ezeket mondja: „Az iskolakert mint taneszköz élő szakasza a jól átgondolt kiválasztással szervezett honi és természetismének.³⁾”

Továbbá idézzük az alsóausztriai kertészeti vándortanító, *Jablanszky Gyula*⁴⁾ az iskolakert célját leíró szavait: „Az egyedüli helyes út, mely teljes eredményt ígér és melyen az iskolakertek a népiskola melletti létesítésének és terjesztésének célja elérhető, abban áll, hogy az iskolakert egy házi kert mintájául az egész község mintájául az egész község számára tartatik és berendeztetik.“ — „Csak az iskolakert által lehet népünk számára az iskola *valódi iskola a gyakorlati életben.*“

Egy más jeles iskolakertész, *Langauer Ferencz*,⁵⁾ polg. iskolai tanító Bécsben, becses művecskéjében az iskolakert célját következőleg írja körül: „Nem egyedül a fű és a fa az, aminek leveleit, gyümölcseit adjuk gyermekeinknek kezébe az iskolakertben, hanem egészen más valami; felébresztjük azokban a természet és a haza iránti szeretetet, mely bennünket táplál és nekünk kitartást ad, és szoktatjuk őket (gyermekeinket) a munkásságra. Ezeken kívül az iskolakertben még másvirág is nő, mely majdan a gyermekvilág szívében, kedélyében gazdagon fog gyümölcsözni.“

Végre az iskolakertek egy felülmulhatlan bajnoka, dr. *Schwab Erazmus*,⁶⁾ volt bécsi gymnasiumi igazgató, az iskolakert céljáról imígyen nyilatkozik: „Tekintettel a nevelésre, az iskolakert a városban lényegileg ugyanaz, a mi a falun; ha egyes tanítási célok mellőzendők is, ezek helyébe a városi gyermek számára mások, nem kevésbé fontosak lépnek.“ — „*A falusi* iskolakert a gyermekekben főképp a kertészkedés iránti hajlamot és a természetbeni szépnek érzékét művelje, az egyesnek alkalmat szolgáltatson, hogy magának megszerezhessen ismereteket a gyümölcs-, főzelék- és virágtermesztésben úgy, a hogy őt *ügyesség, hajlam és nem ehhez* vagy ahhoz vonza. E mellett nem szabad azt követelni, hogy mindenki mindent

²⁾ Dr. Salfeld Brémában a földjavító intézetnek igazgatója, ez előtt pedig Medgyesen volt igazgatója a földművelési iskolának. Salfeld Hetzeldorfon, Medgyes mellett O b e r t lelkeszszel alakított egy, a paedagogiai követelményeknek minden tekintetben megfelelő iskolakertet, mely jelenleg — amint személyesen meggyőződünk, — elhanyagolt állapotban van.

³⁾ Der Schulgarten von Dr. Salfeld im Bremen. Druck von G. Kunkel.

⁴⁾ Der Schulgarten der Volkshule am Lande, dessen Zweck, Anlage und Pflege von Julius Jablanczy Wien, 1879. Druck und Verl. von Carl Gerolds Sohn.

⁵⁾ Der Schulgarten. Anleitung zur Errichtung, Pflege und paedagogischer Verwerthung desselben. Von Franz Langauer, Bürgerschullehrer. Wien, 1885. Verlag von Georg Paul Faesy.

⁶⁾ Der Schulgarten. Ein Beitrag zur Lösung der Aufgabe unserer öff. Schule. Erasmus Schwab Director des Wiener Communal Gymnasium im. VI. Bezirk. Vierte vermehrte und verbesserte Auflage. Mit Plänen. Wien, 1876. Verlag von Eduard Hölzel.

megtanuljon, a mi ugysem lenne kivihető, és a mi az iskola feladatát veszélyeztethetné.“

Hazánkban az iskolakert eszméje nem éppen új; de fájdalom ekkoráig csak eszme maradt, mely a közönyösség miatt testet nem nyerhet. Dr. *Schwab* az idézett művecskéjében 10 évvel ezelőtt már ezeket írja: „A többiek előtt a magyar közoktatásügyi miniszterium a kir. tanfelügyelőknek és tanítóképezdeknek a „Volksschulgarten“ című művecskét megküldte s különösen az utobbiaknak nagyon melegen ajánlotta a kivitelét.“

Az e szakmabeli művek megbirálásai közt a magyar kormányt említvén, ezeket írja: „Már 1870-ik évben megjelent egyszerre, de egymástól egészen függetlenül, három mű az iskolakert-ről, t. i. egy terv rövid szöveggel *Gönczy Pál*, miniszteri osztálytanácsostól a magy. közokt. miniszterium megbízásából . . .“ „Színes kivitelében tartalmaz az iskolaépületen kívül 2 udvart és 2 kertet. A tanító udvara a gazdasági épületekkel, házi kertjével határos s ezzel együtt elzárt egészet képez. Az iskola udvara egy csinos torna- és játékhely. Az iskolakertben van: gazdasági kísérletekre való föld, konyha-, gyümölcs- és szőlőkert, faiskola, néhány virágágy és egy kis hely kereskedelmi növényekre. A terv tehát képét mutatja oly országnak, melyben a legfontosabb kenyérkereseti ág a földművelés. Tekintettel van továbbá a falusi iskola szükségleteire.“

Nagyon szükséges, hogy a fontosabb fák és bokrok, melyek a fában szegény magyar alföldön előfordulnak, beszereztessenek, azokkal az iskolakert és udvar beültetessék, hogy a szemléltetésre szükséges anyagot szolgáltatassanak.

Ennek folytán reméljük, hogy Magyarországon az iskolakert eszméje nem sokára utat fog törni magának, mert nem csak magánosok, tanítók, lélkészek, tanügyi hatóságok, gazdasági egyletek buzgólkodni kezdenek mellette, hanem a magas kormány minden kitelhetőt tesz, hogy ezen eszmének testet adjon.

Vajha minél előbb irhatnók, hogy az iskolakert országszerte virágzik!

Graszal János.

A magyarhoni néptanítók érdekében.

Tiszt. Testvér-egyesület!

Az »Ungmegyei általános néptanító-egyesület« f. é. május hó 21-én tartott közgyűlésében elhatározta, hogy mozgalmat indít a magyar néptanítók nyomoruságos anyagi helyzetének javítása érdekében: és hogy a mozgalomnak, ha nem is jelenben, de a közel jövőben sikere legyen, törekvésének támogatására felhívja az összes hazai társegyleteket. — Egyesületünk érintett

határozatának végrehajtását képezi e megkeresés, mely a következőkben körvonalozza teendőinket :

1. Minden hazai néptanító-egyesületnek el kell magát határoznia arra, hogy a tagok anyagi ügyeinek javítása érdekében a cselekvés terére lép. Első és főteendő: Komolyan és férfiasan *akarni* azt, a mi mindnyájunk leghőbb vágya, s tetteiben adni kifejezést. — 2. Ha akarjuk a célt, akarnunk kell az eszközöket is. Tudnunk kell tehát, hogy mit és miért kell tudnunk, mielőtt munkához fognánk. — 3. Cselekvésünkben arra az állapotra helyezkedjünk, hogy az ügy és nem személyes érdek szolgálatában állunk, midőn helyzetünket javítani akarjuk. Ki kell mutatnunk, hogy népnevelői tisztünket jelen viszonyaink között nem tölthetjük be. A bajt fel kell tárnunk a maga nagyságában; a ki a bajokat takargatja, önmagát ámitja s a nyomoruság állandósításán munkál. Azért tegye tűrhetővé a nemzet létünket, hogy nagy fontosságúnak ismert hivatásunkat betölthessük. A célt tekintse a nemzet s velünk csak azért törődjék, mert nélkülözhetlen eszközök vagyunk. — 4. Vessünk számot a viszonyokkal. Hallgassunk az okosság szavára s ne kérjünk kivihetlent. Ne tegyük kockára az elérhető jót az elérhetlen jobb vagy legjobbjért. A mit kérünk, szilárd akarattal legyen megvalósítható már a közel jövőben. — 5. Kivánságainkat a következőkben foglaljuk össze :

a) *Fizetés, lakás.* Legyen az elemi néptanító (és kisednevelő) törvény által megalapított fizetési minimuma 400 frt. Egyébképen pedig a tanítói fizetések ezentúl a helyi viszonyok szerint állapíttassanak meg a kir. tanfelügyelő s az illető község helyi hatósága által. A törzsfizetés megalapításánál az életszükségletek 10 évi átlagos ára szolgáljon alapul. Az így megállapított s a tényleges szükségleteknek megfelelő törzsfizetés minden 10. évben jöjjön revisió alá s a szerint emelkedjék, a mint az életszükségletek értéke a legközelebbi 10 év alatt emelkedett. A törzsfizetés megállapításánál egy 5 tagu család vétessék a számítás alapjául. A nevelés érdeke követeli, hogy a tanító az iskolaépületben lakjék. A tanítónak tehát a természetben kell tisztességes lakást adni, a melyben legalább 2 szoba, konyha, kamara, pincze, melléképületek (fatartó, ólak) s a hozzá legalább fél holdas kert. A hol a kedvezőtlen helyi viszonyok miatt a tanító az iskolaépületben lakást nem kaphat, szálláspénze akként állapítandó meg, a megnyit az illető községben egy, a fentebbi kellékekkel bíró tanítói lakás ér. — b) *Készpénzfizetés.* Az ország minden egyes néptanítója kapja fizetését *készpénzben* az adóhivatalból. Az összes természetbeni kiszolgáltatott járulékok (a lakás kivételével) váltásanak meg az illető iskola fentartó hatóság által. A tandíjak kivételével, melyek a dologi szükségletek részben való fedezésére,

de tanítói fizetésre semmi esetben sem fordítandók, kezeljen minden iskolai jövedelmet az állam. Az iskolai járulékok az adóval szedessenek be készpénzben a néptől. A tanító készpénz fizetése az iskola jellegének kérdését érintetlenül hagyja. — c) *Ötödéves pótlék*. A tanító életszükségleteinek emelkedésével emelkedjék fizetése is 5-ödéves pótlék által. Ötödéves pótlékul a tanítói fizetés 10%-a állapítandó meg. Egy tanító ötször egymásután részesüljön ötödéves pótlékban. Az ötödéves pótlék költségeit az illető iskolafentartók fedezzék oly módon, mint a fizetést. Az ötödévi pótlék az évi költségvetés tárgyalása alkalmával állapítandó meg. Állomás változtatás idején a tanító azt az ötödéves pótléket kapja, mely új állásának fizetése után jár. — d) *Nyugdíj*. Legyen a tanítónak ugyanolyan nyugdíja, a minőt az 1885-ik évi XI-ik törvényezikk az állami tanároknak és szaktanítóknak biztosít. — e) *Elöléptetés*. Néptanítói oklevél alapján, megfelelő szakvizsgák, vagy azok nélkül a legkiválóbb néptanítók részére a következő előléptetések állapítandók meg: igazgató-tanítóság (megfelelő tiszteletdíjjal), polgári iskolai tanítóság, képezdei tanítóság, járási tanfelügyelőség, megyei tanfelügyelőség. Az előléptetés annyiban tartozik ide, a mennyiben a néptanítók anyagi jóllétének átlagos emelkedését jelentékenyen előmozdítja. — f) *Szolgálati pragmatika*. A tanító jogai és kötelességei törvény által szabatosan körvonaloztassanak: mert az állás biztonsága nagy mértékben hozzájárul a tanítói kar jóllétének emeléséhez. — Miképen igyekezzünk e követelmények megvalósításán munkálni? Mindennek előtt tegyünk tüzetes tanulmányozásunk tárgyává a körülményeink és közgyűléseinken a kérdést s állapotunk meg abban, mit kérjünk? Azután osztályozzuk anyagi állásunk fentebbi tényezőit s alkalmilag tegyük meg a szükségeseknek mutatózó lépéseket. A tanítói nyugdíjtörvény módosítása küszöbön van. Valószínű, hogy ez ügyben már nem hallhatják az illetékes körök a tanítóság egyetemét képviselő valamelyik testület nyilatkozatát. A tanító-egyesületekre e kérdést illetőleg az a teendő vár, hogy keressék meg képviselőiket s kérjék fel őket arra, hogy a tanítóságnak a nyugdíjtörvény módosításához kötött ohajait, vágyait figyelmükre méltassák. E mellett intézzenek kérvényt e tárgyban a szakminiszterhez s a képviselőházhoz is. — Az előléptetés és a szolgálati pragmatika ügye szintén alkalmilag veendő elő. Ez utóbbi érdekében akkor kell a szükséges lépéseket megtenni, midőn a többi tisztviselők szolgálati ügyei fognak törvény által szabályoztatni. Ugyanakkor intézkedjék a törvényhozás a mi szolgálati ügyünkben is. — *A fizetés, készpénzfizetés, lakás, ötödéves pótlék* szönyegre hozatalára nekünk kell alkalmat teremtenünk. Még pedig úgy, hogy tegyük vita tárgyává e kérdéseket egyesületeink legközelebbi gyűlésein. Megállapodásainkat terjeszszük a legközelebb

tartandó országos, vagy egyetemes tanítógyűlés elé. Ezen, a tanítóság közvéleményét képviselő nagy testület adjon aztán illetékes helyen (a szakminiszter és a törvényhozás előtt) kifejezést a tanítói kar jogos és méltányos kívánságainak. Az egyes tanítóegyesületek pedig megyéik orsz. képviselőit kérik fel ügyünk támogatására. — Az ország összes tanítóegyesületei ily irányú tevékenységének óhajtott sikere el nem maradhat. Ungváron, 1886. december hó 31-én. *Ember* János. egyesületi főjegyző. *Répay* András, egyesületi elnök.*

Mi módon szereltessék fel és kezeltessék az iskolakert?

Csak az, a ki nem levert,
Várhat áldást és sikert!

I.

Kedves hazánk mindennel bővelkedő országnak tartatott mindaddig, míg csak a kenyérszerzési mód ezerféleképen nem változott s a földmivelés iránti hajlam hanyatlásnak indult. Napjainkban minden életpálya alá vettetik őseink eme régi foglalkozása, s ha igazán meg kell vallani: ez egyenesen azon okból származik, hogy egyrészt a föld termőképessége éveken át fogyaszthat, másrészt a termények ára mindinkább lanyhult, s végre a legtöbb esetben nincs meg a kellő szakismeret, mely e tekintetben is egyedüli mentő eszköz lenne a fentartást illetően.

Noha hazánk lakossága ősidőktől fogva mintegy a természettől is utalva lett a kerti es mezei munkára, mégis ezer meg ezer esetben tehernek tekintette azt. Dolgozott, fáradt és izzadt arccal ette keservesen keresett kenyerét. Nem látta át, hogy józan és okos megfontolás mily sok esetben lettek volna segítő és támogató oszlopai. Dolgozott úgy mint ősapái tették, s ha esetleg egy, e tekintetben okosabb, felvilágosultabb ember talán tanácsaival helyesebb utra akarta téríteni, azon megjegyzést kellett hallania, hogy a könyvből gazdálkodni akaró ember éhen is meghalhat. Daczára azonban a nemzet zömének ily felfogásának, a tanító már hivatásánál fogva is kénytelen a népgondolkodását helyesebb irányba terelni és beláttatni vele, hogy minden emberi cselekmény bizonyos törvényeken alapul, melyet minden művelt embernek kell megértenie. Azért a földmivelő népnek sem szabad többé vagy csupán a tapasztalatokra

* Ezen üggyhöz a legközelebben visszatérünk és saját egyéni nézetünk szerint hozzászólunk. Szerk

támaszkodva, vagy plane egészen öntudatlanul folytatni foglalkozását. A társadalom ezen jogos követelését azonban csak a népiskola küszöbén át vihetjük ki a nyilvános életbe; mert örökké igaz marad azon közmondás, hogy a mit a Jancsi meg nem tanul, azt a János nem fogja tudni.

A mint az életben minden egyes pálya megkívánja, hogy az arra lépő egyén bizonyos megszabott időn át a szükséges ismereteket elsajátítsa, éppen ugy szükséges, hogy a magyar földmivelő kellő és elegendő elméleti és gyakorlati ismereteket szerezzon magának a törvény által megszabott iskolai kötelezettség ideje alatt. Tehát a földmivelő népnek legyen a népiskola egyszersmind az, a mi az iparos-tanoncznak a műhely. Mig a tanteremben az elméleti ismereteket szerzi, nyujtson neki az iskolakert tért a gyakorlatra. Hogy ez nehézségekkel nem jár, azt az értelmes és buzgó tanító tapasztalásból fogja tudni.

Igaz, hogy a néptanító minden tekintetben meg van áldva a tanítás különféle nemeivel; mert tanítania kell testgyakorlatot, egészségtant, házi ipart, nyelvtant sat., hát ezeken felül még az iskolakertet is kell kezelnünk?! — Hiszen nekünk családunknak is kell szentelnünk egypár órát, nem csak a néppel való folytonos érintkezés által magunkat megsemmisíteni. Egyszóval sok foglalkozás, tanulás és tenni valónk van, sigy mindezeknek a lehető legnagyobb odaadással és szorgalommal tehetünk csak eleget. Hogy mindezeknek daczára nem méltányoltatunk eléggé, annak egy részben a nép fejlőtlen értelmessége, más részről pedig a fensőbb hatóságok nem eléggé erélyes és körültekintő eljárása az oka.

Tapasztalhatjuk naponkint a népnek az ujításoktól való irtózatát; s a kabátos emberhez nem csak hogy őszinték volnának sőt inkább minden ily emberben egy—egy végrehajtót látnak: biztató, jót akaró szavaira nagyobb részt hajlandók újabb és nehezebb tehernek a vállaikra való lerakását gyanítani.

Az iskolakert kezelésére nézve eddig igen sok eltérő nézet uralkodott. — Leginkább a »faiskola« kezelése és művelése vétetett fel kiindulási és végpontjául. Egyedül erre szoritkozott minden ez iránybani oktatás. Hogyha azonban e fölött egy kissé komolyabban gondolkodunk, azon eredményre jutunk, hogy ez nem volt egészen helyes: legalább én részemről nem csatlakozom ezen véleményhez, mert nem látom át ama kívánt czélnak — melyet az iskolakertnek elérnie kell — kellő kivitelét. — Látjuk naponta, hogy a társadalom igényei nem egyedül a gyümölcsstermelés nagy mennyisége és sok fajbani előállítása, hanem jó részben más egyéb hasznos és a táplálékot pótló sőt nélkülözhetetlen élelmi czikkeknak rendes és okszerű termelése által juthat azon anyagi állapotba, hogy keresményének jó részét

megtakaríthatja, ha tudatával bír annak, hogy azok termelése és kezelése által önmagának jelentékeny megtakarítást eszközölhet.

Legjobb nevelési eszköz a példa. Így van az a földművelésnél is. Ha a tanító örömmel fogja meg a kapát és egyéb kerti eszközöket, s mint értelmes vezér halad előre az ifju nemzedék élén, biztosak lehetünk, hogy a nagya is fog indulni utána és a siker biztos. — Ne adjunk a nép előítéletére semmit, mert az sokszor a leghelyesebb tanácsot sem fogadja szívesen.

Egy bizonyos népiskolánál egy kertkedvelő tanító alkalmaztatott; iskolakertje nem volt. Azonban saját használatára fizetése kiegészítő részéül jelöltetett ki neki egy elhanyagolt földterület. A tanító látva ezen gazbányát, majdnem minden kedvét elveszté; de erőt vevén magán, naponkint egy-egy darabot elhódított a megmívelhetőnek. Ott mindenféle kerti munkában örömet, élvezetet és szórakozást nyert. Mind a mellett, hogy saját kertjében elég tenni és végezni valója volt, mégis bántotta valami, a mit később a hiányzó iskolakertnek tulajdonított. Azért hetenkint többször bevezette tanítványait saját kertjébe, s a mit benn az iskolateremben a könyvből tanultak a gyermekek, ugyan azt itt a természetben igyekezett nekik megmutatni és megmagyarázni. — Eleinte tanulói vonakodtak a kerttől, noha észrevette e tekintetbeni tanulásvágyukat; de azért még sem tágitott s terével nem hagyott fel. Későbbi tudakozódására azt nyerte válaszul, hogy a szülők tiltották meg nekik a kertben munkálkodni. Ez a tény annál is inkább feltűzelte őt s annál inkább fáradozott tanítványaival a kertmívelésben és tanításban, míg végre a bogáncstermő földterület egy kis paradicsommá vált, melyen a tanító, a tanulók és a szülők egyaránt lelték gyönyörűségüket.

Szászberek, 1886. dec.

Kovács Kázmér,
k. okl. tanító.

(Folyt. köv.)

„Adtál uram esőt, nincs köszönet benne.“

Gyakran a legjobb akaratú is megtörik a közönyösséggel és az indolentiával szemben.

Még az ötvenes évek második felében az akkori absolutistikus kormány jóakarattal gondoskodott Magyarország népeiről, midőn figyelmét a községi faiskola-kertek felállítására is kiterjesztette és számos rendelet által a községeknek meghagyta, hogy mindenütt az iskolakertek mielőbb felállíttassanak.

Ilyen felsőbb rendelet folytán — Szemlak előljárósága is — valami 2400 □ ölnyi területet a község legközeleiben, gyepföldből hasított ki, és a község négy felekezeti tanítói közt osztotta fel, hogy

azt rendezzék be, az iskolatanulókat fanemesítésben oktassák és a község lakóit szükséges gyümölcs- és eperfával lássák el.

Mint illik, a kert szép és magas kerítéssel el volt látva, a föld megforgattatva, szépen felosztva, anyafákkal kiültetve, az ut széle szőlővel szegélyezve. — Három-négy év alatt közel voltunk ahhoz, hogy a községet szorgalmunk eredményezett nemes oltványokkal láthassuk el, midőn a láthatáron feljött a szabadabb mozgás hajnalesillaga, — az absolutismus lánczai kezdetek lehullani — s az 1860-ik év királyi diploma kilátásba helyezte az ország alkotmányának visszaállítását. A nép örömeiben, a volt idegen kormány intézményeit — bár sok jó is volt benne — kezdette sutba hányni. Így a mi faiskolánk is, mert Bach-kormány rendelte azt el, elkárhoztatott és ki lett feletie mondva: pereat! Nu trába! A szép fonott kerítés ölenkint eladatott, a csemetéket vitte boldog-boldogtalan — és a területből mi lett? . . . temető! Egy-két évre el lett temetve a mi tărădozásunk is, az iskolakert eszméje is! — Dicséretére szolgáljon a közs. jegyzőjének, a ki az elejtett iskolakertet újra egy másikkal iparkodott pótolni és kieszközölte, hogy egy 800 □ terület a község közép-pontja felé eső szélén — a másik a község alatt — kissé távolabb eső helyen, az elsőnél sokkal nagyobb terület iskolakerttévé átalakíttassék. Ez volt körülbelül 1863-ban. De mi sorsra jutott eme faiskola is? A távolabbiknak nem lévén kerítése, csak árkolata, egyrészt a Maros áradásának ki volt téve, másrészt a csorda, kecskék és sertések vittek véghez bene a kertészetet. A fenti faiskola, mely 3—4 lábnyi vert falkerítéssel birt — egyidejűleg több reménynyel kecsgettetett. Egyik fele alany csemetékkel ültettetett ki, és kiosztatott a községben lévő 4 felekezeti tanító közt, hogy alólirt vezetése alatt nemesítsék a fát és oktassák az iskolanövendékeit. De az ördög itt is konkolyt hintett a tiszta vetésbe. — Egyik román collegánk indolentiájában és büta roszakaratából, a mit több éven át oltottunk, ő azt télen át lebicskázta, a szemréseket kikaparta s rontott, a hol csak látott valami sikert Ezt így több éven át cselekedte, anélkül, hogy tudtuk volna ötet rajta fogni gonosz munkáján.*)

Látván, hogy így boldogulni nem lehet, felmondtam a további felügyelőséget, s a község a mi még használható volt elkotyavetélte nyilvános árverésen, — a kert pedig pusztává lett.

Nem csoda tehát, hogy a község előljárói az iskolakert újbóli felállításának eszméjét hosszú időre elejtette, — míg végre sikerült a gyümölcsészetet pártoló közs. jegyzőnknek arra birni, hogy újbóli egy

*) Ilyen barbarismus nem igen fog ezután előfordulni, mert Metianu J püspök ur ő mltsga részéről biztosítva vagyunk, hogy az iskolakerti ügyet egyházmegyéjébéli tanítóságnak kitelhető módon ápolás végett ajánlja egyrésztől, másrésztől pedig az aradmegyei kir. tanfelügyelő ur felkarolása és kiváló ügybuzgalma folytán a m. közíg. bizottság részéről a legalaposabb rendszeresítésnek néz elé. Az első lépések már meg vannak téve. Szerk.

területet mérték ki, de a község legtávolabbi végén, kerítés nélkül, felárkolva. Területe 2400 □ öl.

Ennek az iskolakertnek berendezésével alólirt bizatott meg, a többi tanítók kizárásával — beruházásokra, munkálatokra és kert szolga tartására évente 100 frtot kap a község pénztárából. A kert, körte, alma, kajszin, cseresznye alanyokkal ültetett be, egyik csucsá akác-maggal, sőt ugyanezzel az egész kert körül vettetett be; az ágyakban 20 □ öl körte, alma maggal, 10 □ öl cseresznye, 10 kajszin, és 10 □ öl epermaggal vettetett be. — Első nyáron minden szépen ment; az elültetett csemeték megfogamzottak, sőt valami 800 drb. kajszin, százon felül körtve be is nemesített. Az elvetett mag szépen kikelt. Hja! de a kerítés — kerítés?!

Télen bejöttek a nyulak és az oltványokat tövig lehámozták, bejött a birkanyáj, ez meg a vadoncokat is elpusztította, a mit pedig a nyulak és birkák megkimélték — azt a rossz emberek késekkel vagy sarlóval levagdalták. Az alanyok tövéből újra kihajtottak, és újra kezdődött a nemesítés. Jött másik tél — és az első téli pusztítás ismétlődött. Hogy kellene ezen segíteni! Kerítés nincs — ez pedig *conditio sine qua non*. Az előjáróság, — állván az többnyire románokból, mert hogy a román tanítók ki vannak zárva a kezeléstől — irigységből és boszuságból bekerítettését nem akarják megszavazni.* Ha a kártevő jószág vagy ember elfogatik és a közs. házához megbüntetés végett hurczoltatik — azt szó nélkül — büntetlenül elküldi. Ilyen ázsiai állapotok közepette fáj az embernek a lelke, hogy minden fáradsága ajótörést szenved, minden jóakarata megtörik az indolentián.** Most harmadik telet alusszák a kerti csemeték, — nem tudom, mi történik velük tavaszig?! Ez Danaidák hordója, ez rostával való vizmeregetés! Sőt mi több, Izraelitáknak — bár nincs szükségük — de miután a többi felekezetek kaptak temetőhelyeket, nekik is kellett temetőhely; s honnan mérte ki azt nekik a község? Ebből a faiskolából 800 □ ölet! Így hát adtál uram esőt, de nincs köszönet benne!

Lukács János.

* Ez nagyon szomorú lelkiállapot, ha az előjáróság nem bírja felfogni saját egyéni jólétének eszközét. Talán jönni fog egy szebb kor, a midőn ilyen állapotok csak históriából lesznek ismeretesek. S e tekintetben a tanító sokat tehetne, ha van tekintélye és rábeszélő tehetsége. Szerk.

** Azt hisszük, hogy a közg. törvény ez ügyben segítségünkre lenne, a mennyiben az ilyen kártevőt felsőbb helyen lehetne feljelenteni, a hol bizonyosan megérdemlett büntetésben részesülend. Szerk.

Hogyan szerezhethünk jó gazdasági (természetes vagy magas törzsű) gyümölcs-alanynak valót?*

Készen van a faiskola helye, a kerítés, be vannak szerezve a szükséges eszközök, be van osztva a faiskola területe, a talaj elő van készítve, s majdnem rajongva a szépért, nemesért és hasznosért olló és kés után nyulnánk . . . De van még egy egész évünk közben, mert nincs még jó és alkalmas alanyunk, pedig jó alap nélkül nem lenne állandó az épület, melyet tervezünk a nagy természet szépségeinek emelésére, az élet kellemessé tételére (ki ne gyönyörködne egy jól rendezett gyümölcsösben?).

Jó gazdasági (magas törzsű) alanynak valót 2 módon nyerhetünk:

a) Magvakat gyűjtünk és elvetjük (ültetjük).

b) Az erdőről vagy pedig termőfáink alól nagy fáradsággal és gondosan ássuk ki azokat.

a) Alanynak valók előállításához az erdőkön bő gyümölestermő évben a vadalma és vaczkor (vadvörte) gyümölcsöt éréskor — mikor már jól hull a fáról — összeszedjük és fakalapáccsal (bunkó) összetörjük egy vályuban, azután kiterítjük gyékénre az egész törmelékkel, hogy szikkadjon meg egy kissé, majd egy sodrony (drót) rostán átrostáljuk s így a gyümölcs husos részétől a jó érett magvak külön választatnak; még a jól kiválasztott magvakat tiszta vízben is jól megmossuk és tenyereink között dörzsölve, a magvakon levő mézgat jól lemoszuk mert ez a mézga okozza gyakran a magvak megfulladását.

Ezek után a mag vetésre készen volna, mert minden olyan növény magvát, mely nálunk ősidőktől diszlik, tehát mintegy a klímánk alatt született, akkor kell a természet rendje szerint elvetni, mikor gyümölcse jól megérett, így az alma- és körtemagot is.

Miután itt minden munkánkra jól kell ügyelnünk, hogy biztos sikert érjünk el, nézzük meg, hogyan vetjük el a magot helyesen. A két részre osztott faiskolában a lágy magvaknak szánt oldalon az előkészített magonczos ágyásba egymástól 1—1 lábnyi (30 cm) sortávolságra elvetjük, circa egy és fél hüvelyk (14 cm.) mély árkocskákba.

De mielőtt az előre jól elkészített, egyenletes széles árkocskákba egymástól 2—2 ujnnyi távolságra az alma- körtemagvakat behintenek, előbb egy arra alkalmas edényben $\frac{1}{6}$ rész oltott meszet, $\frac{2}{6}$ rézz rostált fahamut és $\frac{3}{6}$ rész rostált homokot jól összekeverünk keves vízzel és ezen keverékbe az alma- és körtemagot előbb együtt

* (Mutatvány Dezső Miklós „Tanító a faiskolában“ ezimű sajtó alatt levő munkájából.)

jól összekeverve** bele hintjük. Itt minden egyes mzgra az előbbi keverékből annyi tapad, hogy 2—3 akkora lesz, mint valóságban.

Most ezen külön vált gömböcskéket, — melyekben az egyes magvak ülnek — elvetjük. A mész és hamu keverék az egérnek nem tetszik, azonkívül még jó trágya is lesz belőle. Elvetés után az egyes árkocskákat jó kerti földdel, vagy a hol van, jó erdei, vagy pedig compost földdel jól betakarjuk s kissé, hogy a levegő ne igen maradjon benn, megnyomkodjuk, így a téli eső és hólé ott beszűremlik és jó mélyen nedves lesz a talaj.

A magvetést néhol mohával, szalmával is takarják, de ez káros is lehet, mivel a káros rovaroknak védőhely lesz télire. Jobb e helyett tuskés ágakat tenni fölül, hogy a tyukok ki ne kaparják a magvakat.

Sok helyen kökény-, vadrózsa- és tuskés akác-ágakat fektetnek a magvak közé elvetéskor, más helyen pedig a boróka fenyő és más hegyes levelű fenyő ágacskáit vagy leveleit rakják a magvak közé, mert ezek a pusztító egér orrát szurkálják és így a magvak védve lesznek.

A hol hosszú ősz van, ott lehet a magvetéssel novemberig várni, addig a magvakat száraz és szellős, de nem meleg helyen egy vászon zacskóba fölfüggesztve jól eltarthatjuk, mosás után azonban kissé a magvakat meg kell szárítani és úgy eltenni.

Egész faiskolában nyáron által a magonczos ágyás a legtisztábban tartandó a gyomoktól és az egyágu kis gereblyefoggal a sorok köze minden alkalommal fölporhanyítandó, valahányszor csak száraz vagy föleserepedett a föld felszine. A jó folyóvizet vagy pedig a napon legalább 48 óráig állott kut- és forrásvizet kimélni nem kell; de okvetetlenül az öntöző rózsáján át öntözzünk mindig és pedig este naplemente után, mert reggeli öntözéskor a víz nem szüremkedik el elég hamar s a talaj felszine igen könnyen eserepedik, mi által a küllég elzáratik a gyökerektől.

A csontárokkal egy kissé más eljárás ajánlatos, mivel a husos részből nehezebb kifejteni; épen ezért, ha jó vad eseresznye- meggyümölcsöt kapunk, azokat egy edénybe rakjuk és vizet töltünk reá, bőven, hol pár napig állani hagyjuk, azután jól ledörzsöljük a husos részt s a magvakat, mint előbb láttuk, a mézgától tisztára mossuk. Azután épen úgy bánunk el, mint a lágymaguak vetésénél láttuk, csak hogy itt az egyes fajokat külön-külön sorokba vetjük el.

**), Alma- és körtemag jól összekeverendő, mert sokkal épebb magonczo-
kat nyerünk, mintha alma és körte külön lenne vetve, mivel a körtemagonczo-
kat egy penészfaj pusztítja, úgy a ragya is, míg keverten e bántalmak a körtema-
gonczokat nem érik. 1886. nyarán K.-Monostoron a g. tanintézet kertjében Kitter
főkertész és tanár észlelte és tett figyelmessé, hol 40—50000 magoncznál is több
volt és a különbséget kirívóan lehetett látni. Ezen eljárásnál még előny lehet az
is, hogy a körte karó gyökérzete mélyebb részből táplálkozik, mint a kevésbbe
mély gyökérzetű almamagonecz.

Kitünő jó csereznyc, meggy, besztercei szilva, jó baraczk stb. fajoknál szintén úgy járunk el az elvetésnél, csak hogy ezeket nem mindig szükséges átojtani; még megjegyzem, hogy a nagyobb magvak mélyebben is vetetők, de nem okvetlenül szükséges.

A héjárok közül (dió, mandula, gesztenye) egyes magvakat jól megvizsgáljuk, ezeket hegyes végeikkel lefelé dugdossuk a földbe valamivel ritkábban ültetve. Ezeknél is jó az egerektől védekezni. Két éves magvakat ne vessünk el.

A jól választott magvakból, gondos vetés és kezelés mellett, csak közepes minőségű talajban is, már az első évben szép tollszár vastagságú alanyokat nyerhetünk.

A csemeték kezelésénél mindenki tapasztalhatta, hogy az új növények mélyen bocsátják gyökereiket a földbe; azért két eljárás van a gyökerek visszavágására nézve. Némelyek, kiknek kissé több idejük van e munkát végezni, késő tavasszal, mikor a csemetéknek 3—4 levelük van, azokat jó mélyen alájok dugott ásóval a földből szépen kiemelik és a karógyökér végeket lecsipik s így lehetőleg földestől egy ujonnan készített arkocskába kellő ritkán átültetik, jól meglocsolják; az átültetés oly mélyen történjék, mint előbb voltak a csemeték, így erősödni fognak az oldalgyökerek. Ezen eljárásnak főleg ott van helye, a hol igen sűrűen keltek ki elvetett magvaink, de lehet ilyenkor csak egy részét kiszedni a csemetéknek, ha azok tulsűrűen keltek ki, így is gyéríthetjük azokat, a kiszedetteket előbbi mód szerint átültetjük.

Ha pedig rendszeren keltek ki a magvak, nem tulsűrűen, vagy pedig éppen időnk, végül helyünk nincs stb. akkor csak őszszel szedjük ki a magágyból csemetéinket. Itt ügyelni kell a kiszedés módjára. Először is a legszélső sor mellett jó mélyen egy árkot ásunk s most a belső felén ásókat a sor mellett jó mélyen benyomva, az ásó előtt levő csemetéket balkézrel összemarkoljuk és gyenge huzás mellett a jobb kézzel az ásó nyelét lefelé nyomva a gyökereket minél épebben kivenni segítünk. Mikor az egész sor csemetéit fölszedtük, a másik sornál hasonlóképpen járunk el.

Utóbbi magvaknál néha megtörténik, hogy az első tavaszon nem kelnek ki, ilyenkor néhány magot (ugy májusban) megvizsgálunk s ha romlottak, akkor újra kell vetni tartalékban maradt magvakból, melyeket páczolás (rotegezés) által készítünk elő tavaszi vetésre. Ezen eltartási, illetőleg előkészítési módot azért is szükséges tudnunk, mert néha ősszel forgatunk, hogy télen át a talajunk előkészüljön a magvak befogadására. A tavaszi magvetésnél jól meg kell választani az időt, mert hideg talajba vetni nem ajánlatos a páczolt magvakat, de azt sem szabad bevárni, míg a talaj kiszárad, mert mindkét esetben eredménytelen lesz a vetés.

A páczolás igen egyszerű. Vesszünk annyi edényt s ládát, a hányféle magunk van, az edények alját átfurjuk, hogy a víz át-szűrődhessék. Az edény vagy láda fenekére $\frac{1}{3}$ rész rostált fahamu

és $\frac{2}{3}$ rész homok keverékből hintünk egy-két uynyi réteget. Erre egy réteg mag jó, újra egy réteg homok hamu keverék, ismét mag s így addig, míg magvainkat elhelyeztük; itt is jó lesz hegyes tüskéket közbe rakni az egerek ellen. Most az edényt vagy ládát a kertünkben egy eléggé védett helyen a föld színéig a földbe ássuk és a földet jól megnyomkodjuk, hogy levegő közben ne maradjon s így a helyet, hol az ilyen edények, ládák vannak, megjelöljük, rájuk kevés tüskés ágat rakunk és télen át a szabadban hagyjuk.

Pinczében néha meleg van s penészt kapnak a magvak, sőt a melegség miatt néha a magvak csirázni kezdenek s ennek a rothadás lesz a vége. Tavasszal minden esetre vetés előtt a magvakat megvizsgáljuk nagyjában legalább, s a keverékhez kevés oltott meszet adhatunk még, jóllehet nem épen szükséges, most kevés vízzel is nyirkosíthatjuk, ugyan ez csak akkor lehetne szükséges, ha túl száraz volt a tél, s most a vetést jól előkészítettetett árkocskákba az idő jó kiválasztásával elvetjük, mint fentebb láttuk.

Azt is olvastam, hogy korán érő fajok magvából kelt alanyra ojtva késői fajt, ez is korábban érleli gyümölcsét; jó lesz figyelemmel kísérni, mert sok kísérletből épül föl a tapasztalat tárháza.

Még vannak figyelemre méltó dolgok a magvetésnél és kezelésnél, melyeket ide jegyzek. Beteges, gyenge fa gyümölcséből, ugyszintén fejletlen gyümölcsből, apró satnya magvakat soha se vessünk el mert csak időt vesztegetünk vele, sőt kedvünket is elveheti az eredménytelen munka.

A kisedés után azonnal osztályozzunk, pl. alma, körte együtt vetésénél a fajokat külön, és a legvastagabbakat első osztályba, az azután következőket második osztályba, a leggyengébbek már ritkan alkalmasak a további kezelésre, ezeket legjobb ellökni vagy pedig főgyökereiket és hegyeiket levágva, újra elültetjük egy félre eső helyre s ha tán nem lenne jövő évre magvunk, azon esetben jók lehetnek ezek is.

Az első osztályú alanyok most külön-külön fajonként elvermeltetnek, ha főgyökereit $\frac{1}{3}$ részszel megrövidítettük és a mellégyökereket 1—1 hüvelyknyire (2—3 cm.) visszavágtuk. A vermelésnél ügyelni kell, hogy levegő a gyökerek között ne maradjon, ezért laposan hosszú árokba rakjuk és földelés után jól megtapossuk a gyökerek közé apró nedves földet hintve. — Ezek tavasszal vagy tél végén kézben nemesíthetők. A másodosztályukat épen így kezeljük és rakjuk el, de ezek tavasszal az erősítő táblába kiültetendők, de még ezeknél a fás felső részből szem felett ferdén vágva $\frac{2}{3}$ részt le kell vágni, hogy egy erőteljes új hajtást kapjunk.

A diómagonczoknál csak a főgyökér hegyét szabad visszavágni egy kissé.

Sokszor nem kapunk körünkben elvetni való magvakat, ilyenkor más helyről kell beszerezni azokat. De mindig helyesen járunk el, ha előbb 10 vagy 20 magot egy virágeserépbe jó földbe elve-

tünk, s azt mérsékelt melegbe tartva gyakran öntözzük, tehát a mag csirraképességét kipróbáljuk, így tudjuk meg, hogy hány% nem jó; így a gyümölcskedvelőnek a legdrágábbat: az időt kimélik meg.

Az idegen helyről beszerzett alanyok nem mindig jók, mert sokszor a talajjal, az időjárással kell megbarátkozniok, s még a szedés, csomagolás, utazás, átültetés stb. munkálat alatt szenvedett sérüléseket kell kipihenniök.

Szóval legjobb magunké és a magunk talajában nevelt alany, ez is bizonyítja, hogy mennyire szükséges, hogy minden községnek legyen saját faiskolája!

IRODALOM.

Dezső Miklós sajtó alá rendezte: „Tanító a faiskolában“ című, körülbelül 6 ivre terjedő gyakorlati munkáját.

Ára füzve 60 kr. Vidékre portomentes szállítással 65 kr; Az előfizetéseket legezészerűbben posta-utalvánnyal a szerző nevére, **Pécsre** (Megye-utca 9.) beküldeni. A munka február elején hagyja el a sajtót. — Gyűjtőknek tiz előfizető után 1 tisztelet példány jár.

Népiskola. Magyar és német nyelven megjelenő pedagógiai hetilap. Megjelen Felsőlvön. Szerkeszti Ebenspanger János. Ára egész évre 3 frt 20 kr.; negyedévre 80 kr. A lap célja a hazai németajku tanítók magyarosítása és a külföld helyes tájékoztatása. A beküldött 3. számnak tartalma következő: A magyar tanítók anyagi helyzete. A népiskola történetéből. Miképen használjuk az olvasókönyvet? Irodalom: Für's Haus. Magyar Dalalbum. Centralblatt. Denkschrift. Ein Führer durch's Lesebuch. Külömfélék: Az Eötvöslap. Kisdédóvodák. A balt tartományok eloroszodása. Magyar tanügyi lapok. Szerkesztői posta.

„**Józi és Erzsike**“ című, kiváló gonddal szerkesztett, a maga nemében páratlan gyermek-lap januári száma *Györgyössy* Rudolf szerkesztésében, igen gazdag, magvas és tanulságos tartalommal jelent meg, mint az előbbi öt szám. A lap 16 lex. oldalra terjed és igen sikerült, eredeti képekkel van illusztrálva, a mi becset rendkívül emeli. — Mind ezeknél fogva e lapot t. kartársaink becses figyelmébe ajánljuk: miután annak olvasása által a tanulóknak a tudvágyat rendkívül fokozhatják. A rendkívül csekély ára 1 frt 20 kr. egy évre, még a legszegényebb falusi iskolának is megkönnyíti a megszerzést. Megrendelhető *Aradon*, Magyar-utca. 24. sz. a.

Appropos, éppen jó, hogy gyermek lapról van a szó. Ezen alkalommal meg kell említenünk, hogy az aradi paedagogia egén. *Pestalozzit* koromsötéten elhomályosító *üstökös* tünt fel, mely a magyar tanító- és tudós világot ámulatba ejtette, a mennyiben nagy bölesen kisütötte, hogy a gyermek lapok nagyon veszedelmesek. miután nagyon könnyen komünárdokat, sociáldemokratákat, vagon-

35
felosztókat és nihilistákat nevelhetnek a jora való magyar ifjuságból. (Szingén már képelem milyen szép illuminációt fognak csapni a mi szegény s jámbor tanítványaink, ha a Capitolium megmentésére egy csapat *lúd* valahonnan ideje korán nem érkezik.)

De hogy ezen új felfedezés hamarjában ne hódithasson, ad majorem hodiernae praedagogiae gloriam, bátorkodunk tudós *Bras-sai* Sámuelnek sorait átvenni a „Család és Iskola“ című lap f. é. 1-ső számából, hogy megnyugtassuk a t. közönséget a felül, hogy nem mind arany, a mi fenylik.

A szóban levő cikk következőképen hangzik:

„Hadd kezdjük az újesztendőt azzal a tárggyal, melylyel a „Néptanítók Lapja“ csaknem végzi az Ó-t. De lám, izralita atyánkfiai az újév napján ócska edényeiket félre tevén, mind újakat vesznek használatba. Én pedig — tán finnyáságom miatt — a czimezett cikket, ha nem is ócska, de piszkos és otromba edénynek tartom és mivel el nem dobhatom, sem újjal nem helyettesíthetem, takarításához fogok.

Világosan szólva, az idézett című cikk írója a „gyermeklapok“ ellen intéz tüzes támadást, és ez a mosogatandó edény.

Nem tartom szükségesnek, hogy annak a magában ártatlan dolognak, a gyermeklapnak védelmére keljek. De mivel a szóbevett cikkiró álokoskodásai, kellő szellőztetés hiányával, szülőket s tanítókat, ha meg nem tántoritának is, aggodalmat támaszthatnak benők, igen helyén valónak tartom támadó fegyverei élet megtapogatnom.

És mindjárt eleinte — félretevén az allegoriát — azt lelem, hogy cikkiró okoskodása igen gyenge és törékery alapra van fektetve.

„A gyermeklapok célja — írja — nem lehet más, mint szélesbiteni azon ismereteket s tudományok alapelemeit, melyek a népiskolában tárgyalatnak s pedig azon szándéktól vezéreltetve, hogy az olavsás iránti vágy fölébresztése és fokozása által . . . az ismereti vágyat is fokozzuk.“

Erre kurtán csak azt mondom, hogy »eltalálta a szarva közt tögyit“ és azt állítom szembe vele, hogy a gyermeklapok célja nem lehet és nem is egyéb, hanem a rekrezió, hogy oly szóval éljek, melyet a purismus vak dühe több más bekeblezettekkel együtt az irodalomból kiküszöbölt és a mely maholnap a köznyelvből is elenyészik, holott a mesterkelt „üdölés“ és „üdités“ nem fogja kipotólni a helyét, a „mulatság“ avagy „időtöltés“ pedig erkölcsileg gyanus értelművé teszi. A cikkiró — Csik János igazgató tanító (minthogy megnevezi magát, szabad nekem is) — hamis képet vett fel, melyet Tasso is szépen rajzol halhatatlan művében: a mézzel kent száju csészét, melytől megcsalva elnyelje a gyermek keserü orvosságot. De nem az az igazi, hanem a málnajuleppel édesített és fűszerezett szódavizes pohár, melylyel a nagyvárosi nympa üditi a nyári hőségben felmelegült sétálót. Nem kell megütközni azon, hogy

egy dolgról két oly különböző ítélet keletkezhetik: nem ezzel vagyunk csak így. Az Aesopusról nevezett mesék eleinte az állat élet egyszer ábrázolatai voltak. Azt a gyönyörűséget adták a fülnek és képzeletnek, a mit a majom emberi viselkedései a szemnek. A példálódzás a czélzatosság csak aesthetikai fogalomjegy volt. Ilyen volt a legrégebb mese, melyet felmutatni bir az irodalom: a Jotamé a királyt választó fákról (Bir. k. IX. 8—15). Ilyenek az Aesopus eredeti meséi, melyekhez az úgynevezett tanulság („a mese azt jelenti”) csak később járult; sőt ilyenek a Lafontaine világhírű, még a Les-sing ötletes meséi is. De a hogy a czélzatosból czélzová irány-, tanácsadóvá, intővé, nógatóvá vált a mese, a minek első példáját a Menenius Agrippáéban (a gyomor ellen lázadt tagokról) leljük, abban a mértékben csökkent az aesthetikai értéke. A Phaedrus kettős jellemzését: *et risum movet prudenti vitam consilio monet**), túlélt az Aesopusi mese s új életre hozta Lafontaine „naiv“-sága, de mihelyt a második rajzvonás lett tulnyomóvá, sőt uralkodóvá, hová tovább hanyatlott a becsülete és sem a francia de la Mothe, Florian, Nivernois, sem az angol Gay, sem a német Lichtwer, Gellert, Pfeffel nem bírták meggátolni, hogy mint irodalmi ág velök együtt sirba szálljon a XVIII. száz közepe táján. Ez a sors fenyegetné a gyermeklap irodalmat is, ha helyen volna az a fogalom, melyet róla Csik János egyedül táplál. Egyedül, mondom, mert párját a paedagogiai irodalomban sem én, sem más jártasabbak nem leljük. Szintoly kevéssé igazolják azt a felfogást a szóban forgó irodalom számos termékei, melyek különösen az angoloknál és francziaknál vannak divatban és használatban. És ha közzé tennők valamelyik Európai elterjed nyelven cikkíró mindjárt intézendő nyilatkozatát, részint szánakozó mosolyt gerjesztenénk vele, részint feles, ellentmondó nyilatkozatra adnánk alkalmat. A gyermeklapok elleni járatnak nincs háttámasza.

„Szerintem — írja Cs. — a gyermeklapok nem csak az elemi iskola alsóbb fokozatán, de még a felsőbb osztályokban is***) veszedelmes eszközt képeznek, nemcsak azért, mert az ifjusági műveknek erős versenytársai s e versenyben hogy diadalt arathassanak ***), kénytelenek oly ingerlő alakot ölteni, mely a gyermek fejletlen érzelmét elbűvöli, megvesztegeti, hanem különösen azért, mivel a növekedésben felkötik az ujságolvasás mániáját s melegágyai lesznek a mai alatti politikusok, az anarchisták, nihilisták, stb. férges hadának.“

Sárgaságban sinylő beteg nem láthatja sárgábbaknak a tárgyakat, mint a mily borzasztó színűnek látja és akarja láttatni. Cs. J.

*) Nevetésre készítet, az életre okos tanácsokat ad.

**) Ki kell javitnom az író mondatát imigy: „a gyermek-lapok az elemi iskolának nem csak alsóbb fokozatán, hanem felsőbb osztályaiban is“ (veszedelmesek). Ugyanis a „nem csak“ elemi iskolára vonatkozván, az olvasó a „közép iskolát“ várja ellentétül; holott úgy akarja író, hogy az „alsóbb fokozattal“ állítsa szembe a „felsőbb osztályt“.

az ő elfogultságában azt az ártatlan dolgot, a gyermek-lapot. Azonban ne vélje, hogy ő találta volna ki ezt a hatalmas fogást. Megírta már Horatius a satyráiban: *Hic niger est hunc tu Romane caveto* *) és „foenum habet in cornu **). De ezen is túltett egy Enyedi diák 1816-ban. Ez ugyanis egykor az O-kollégium kapujában kiállván, pipázgatott. Oda topan véletlenül a rector Benke s korholni kezdi: „Ugyan, Komáromi uram, nem gondolja meg, minő következményei lehetnek a maga tett . . .“? — Dehogy nem, dehogy nem! n. t. ur; pipámtól meggyulhatna itt a folyóson a szemét, a szeméttől a kollégyom, attól a város, a várostól az érő vetés és utóljára az egész világ elégne.“ De az utóbbiakat már nem hallotta a rector professor, elég volt neki a kezdet is és odahagyta az elméncz diákat.

Lám, nekem több türelmem van. Én végig olvastam, ki is irtam a Cs. J. epés kifakadását, melyben két érü (nem „érv“) foglaltatik. Az első az, hogy „a gyermek-lap versenyez az ifjnsági művekkel“, a mit én is szánakozó mosolylyal kísérek, nem foghatván fel miképp volna vagy lenne azért „veszedelmes eszköz“ a gyermek-lap? „Ne hallgassa el“ kiáltja Cs. J., „hogy azért mivel ingerlő alakot ölt.“ — Én biz a mit nem tudok, azt elhallgatom, s minthogy ezikkiró egy betűvel se magyarázza s példákkal vagy idézetekkel sem világosítja, miben álljon az „ingerlő alak“, aztán fel sem tudtam fedezni, pl. a „Kis Lap“-ban azt a kárhuzatos alakot, hát annyi mintha nem is írta volna. Második érve az, hogy „az ujságolvasás“ kedvét, melyet a la Komáromi „maniá“-nak nevez Cs. J., „költi fel a növendékben.“ Ehez már több szólani valóm van. Egy az, hogy semmi veszélyt nem látok abban, ha a gyermekben olvasásvágy felköltetik. De olvasás és ujságolvasás között különbség van (Cs. J.)“ Van biz a, esakhogy az ujságolvasás kedvét nem a gyermeklap okozza vagy ingerli, hanem már készen leli nála, minthogy minden nap látja, mily mohón olvassák a nagyok a hirlapokat. Csak látni kell mily vágygyal ragadja kezébe száz meg száz gyermek a „Kis Lap“ hozzája jutott legelső számát, úgy hogy azt a további számok sem fokozzák magasabbra. Szerintem hát a gyermek-lapok idézett ijesztő jellemzése csak falra festett ördög

Vizsgáljunk meg más érvet, u. m. „A lapolvasás nem gyermekeknek való még azon alapos okoknál fogva sem, mert az könnyen kötelességsegővé teheti őket.“

Arra a „sokhoz kapó semmivel bíró“ közmondásnak megfelelő logikai szabályra figyelmeztetem irónkat, hogy „a ki igen sokat bizonyít, semmit sem bizonyít.“ Mi az iskolás gyermeknek a kötelessége? F, ez a három: 1) iskolába járni, 2) a tanító szavára figyelni 3) feladatokat megtanulni és kidolgozni. No már minden, a mit eze-

*) Az az ember fekete (gyanus jellemü), őrizkedni kell tölé)

***) Széna van a szarvára kötve (jele, hogy döfös a bika.

ken kívül csinál a gyermek, teheti őt „kötelességszegővé“; tehát az idézett okoskodás szerint „a gyermekeknek nem való“ a lezckéjén kívül olvasás, a játék, olykor az evés is! Megtiltsuk hát mindezeket? Mert nem ezt kívánja sz., hogy korlátozni kell az újságolvasást. hanem általában meggátolni s kiirtani a gyermek-lapokat. Kár volna, mert biz' ezek olvasása legkevésbé fog okozni kötelességmulasztást. Legfeljebb játéktól von el időt, de ha jól esik a gyermeknek, mit irigyeljük neki azt a kis gyönyörűséget?

De Cs. J. nem tartja annak, mert azt írja, hogy: „nem szabad zaklatni a növendéket azzal, miszerint (!) az az iskolán kívül üres idejét is könyvek és újságok társaságában a szoba falai között töltse. . . . És ha még holmi ingerlő lapok olvasására is csábítatnak a növendékek, mi marad nekik a mozgásra, játékra, üdülésre?“ Hadd számítsa ki maga cikkiró, mennyi időt vesz el hétköznap egy, vasárnap két négyrét lap elolvasása. . . . Ime majd mindennap szemem előtt forog egy 9—10 esztendő kis leány, a ki minden héten nem egy, hanem két gyermeklapszámot olvas el és sem kötelességét nem mulaszt, sem szobában nem kuttog, sem játéknak, mozgásnak (inclus. táncz, uszás és korcsolyázás), fris levegőnek nincs hiával, sem színét, sem végre — mitől különösen félti Cs. J. a lapolvasó gyermeket — „naivságát nem veszti el.“

Hogy olvasásra nem kell se kényszeríteni, se „ingerlőkkel“ csábítani a kis világot, abban igen is kezdet fogok cikkiróval, de nem ám abban, hogy a „gyermeklap olvasása“ mint feljebb idézém, „veszélyeztetni — még pedig nem csekély mértékben — a gyermeki naivságot.“ Nevetséges szófiabeszéd! És a sulyoknak még nevetségesebb tulhajtása a mivel toldja Cs. imigy: „Nem lehet célunk betűmolyokat nevelni, sem gyermek embereket, [akarja mondani: „embergyermekeket“] korai öregeket produkálni, még kevésbé hátráltatni és akadályoztatni [megfordítva: „akadályozni és hátráltatni] a test fejlődését s alapját vetni meg az elsatnyulásnak.“ Nevetséges t. i. annyiban, a mennyiben azokat a valóban szomorító és aggasztó következményeket egyedül a gyermeklap olvasásának tulajdonítja Cs. Jupiter tonans.

„Egyedül“ annak mondám, mert — megfoghatatlan következetlenséggel — az „ifjusági könyvtárak“ olvasásnak nem csak nem tulajdonít ily káros, sőt veszélyes hatást, hanem azokat lelkes, meleg pártfogása alá veszi. Az ellenmondás világos, mert hiszen egyiket a másiktól csupán csak az időszakiság különbözteti! Oka a nagyszerű baklövésnek a szerencsétlen értelmezés: az hogy a gyermeklapok ismeretterjesztő vagy éppen tanításpótló művek. Hát ugyan mielőtt ezt a ferde ítéletet hozta Cs. J. miért nem vett elé egy pár — ha nem francia vagy angol, legalább — magyar lapot miért nem tanulta ki s bírálta meg tartalmukat? Így aztán, méltányosan vagy méltánytalanul lett volna alapja korholódásainak, melyeket tovább nem feszegetek, hanem azzal az újévi kívánsággal vég-

zem be felszólalásomat, „a gyermeklapok éljenek, gyarapodjanak és szaporodjanak!”

Brassai.

Tudós *Brassai S.* eme, minden izében általunk aláírt cikkét a „*Józi és Erzsike*” című gyermeklap I-ső évf., 6-ik számában foglalt egyik költeményének két versével töldjük meg:

„Javítsd meg az **irigyeket,**
Agyarkodó elleneket.
 A gonosztól óvd a jókat,
Ártatlannak lánczát oldjad.”

„Erzelmeket önts **üres** szívbe,
 Tehetséget **gyenge észbe.**
 Akaratnak erőt adjál,
A tulságnak határt szabjál.”

Vegyesek.

— *Tanfelügyelői buzgóság.* A mint nekünk J. K. Szolnok megyéből írják, nagys. *Bárdosi Gyula* kir. tanfelügyelő ur előterjesztésére a nevezett megyei gazdasági egylet 1887-ik évre 50—50 forintnyi jutalmat tűzött ki azon néptanítók részére, kik a fatenyésztés és konyhakertészetben magukat legjobban kitüntetik.

— *Erkölcstanítás a népiskolában.* Aradváros iskolaszéke januárhó 27-én tartott ülésén kedvezőleg intézte el az aradvidéki tanítóegylet ama kérvényét, mely szerint az erkölcstanítás az elemi iskolában a tanítóra bizassék. *Kuncz Elek* és *Kerner Péter*, *Rosenberg Sándor* és *Boros Vida* felszólalása után az iskolaszék kimondta, hogy az erkölcstan tanítását *külön órákban szükségésnek tartja* s ennek keresztülvitele érdekében a miniszterhez felterjesztést intéz. Az érintett kérvény többi pontjait az iskolaszék szintén magáévá tette, melyekből a közönséget különösen érdeklő az, hogy a *szülők fel lesznek hívva gyermekeik rendes fűrésztésére.* — Itt arra kell figyelmeztetnünk a szegényebb sorsu szülőket, hogy a gyermekek fűrésztéséhez a *Marosból* hozassák a vizet, mert az sokkal jobb a kúti viznél s nagy fáradságba úgy sem kerül, mert 2—3 kanátval untig elég.

Jegyzet. *Kerner Péter* aradi m. áll. tanítóképezdei igazgató az „Aradi Közlöny”-ben éppen jelenleg befejezett s ezen tárgyat philosophice demonstrált közleményei is megerősítik azon megállapodott véleményünket, hogy az erkölcstant nem lehet „könyvből” tanítani — eredményesen; mert az erkölcsi érzetnek alapja mindig az egyéni dispositióban keresendő. Ezen alap majd erősebb, majd lazább; s csupán csak a nevelő finom erkölcsi érzetével párosult alapos lélektan ismereteinek hatása képes a növendék erkölcsi érzékére idomítólag hatni. Erkölesileg eredményesen csak az a tanító fog nevelni,

a ki maga nem hazudik, s a ki tanítványainak vagy egyáltalában a gyermekeknek szájukba a hazugságot kimondás és állítás végett nem rakja. Az erkölcsi képzés ugy az egyes egyénnél, mint a társadalomban folytonos hullámvásban van. Erkölcsi apályt okozhat pl. valamely testületben azon személy vagy intéző, a ki saját önző céljainak elérhetése végett alantas közegeit biztos jutalom ígérete vagy éreztetése mellett társaik elleni hazugságra, hamis vádaskodásra, a békés egyetértés megzavarására bérelt föl, vagy pedig ha a tagok között találatnak egyének, kik a „divide et impera!” elvet követik. Hogyha tehát széles e világon valamely tantestület ily szomorú s deroute állapotban sinlődnek, annak az erkölcsi nevelés-tanítást illetőleg az instructiót okvetlenül csak olyan egyénektől kell bekérni, kiktől a tapasztalás apodictice azt mondhatja: hogy szívéük lágy, lelkük tiszta, fejük pedig világos; mert ma már az ember nem a bárónál vagy 100 ezer forintnál, hanem a fennebb jelzett három erkölcsi tulajdonságnál — kezdődik.

— A kurticsi gör. kel. román népiskolában a megyei kir. tanfelügyelő, egy az államkormány által kitiltott térképet talált: a térkép a bűnvádi eljárás megindítása végett az aradi kir. törvényszékhez át-tétetett. Ezen kérdés annál súlyosabb beszámítás alá esik, mivel a megyei közigazgatási bizottság a tanév elején a megye területén működő összes tanítókat külön külön értesítette, hogy jövőben esupán az államkormány vagy az illetékes egyházi hatóság által engedélyezett tankönyveket és taneszközöket használjanak.

— Eladó facsemeték. Lukács János, szemlaki tanító urnál kaphatók 2—3 éves alma-, körte- és kajszinfa csemeték nagy mennyiségben. Ezen darabnak 15 forint, száznak pedig 1 frt 60 kr. az ára. Lukács J. ur facsemetést mint igen jól apoltakat melegen ajánljuk a kartársak figyelmébe.

Szerkesztői üzenet.

T. Ritter Samu urnak, Felső-Eör. Helyes. Te is jöttél, Kertészkedési tapasztalaidat, ha beküldöd, szívesen veendjük. — T. Neiszter György tan. urnak, Lugoson. Leveled nagyon lehangolt; de azért mégis reményljük, hogy beállsz munkatársnak. Nézeted győzni fog. Nem bírnád lapunkat körödben terjeszteni? — T. Schneider István szerk. urnak, Pécsent. Önnek barátságával és hiszikénységével rutul vissza éltek és élnek ama „orv”-támadásokat tartalmazó tudósítások. Hogy orvoszerű természettel bírnak, azt becses lapja olvasó közönsége is fogja sejteni; mert az illető „Entreprise des pompes funébrés” féle spanyol grand, ki azokat a „bodzafa-puska-lövegeket” oly hősiességgel elszántással eregeti, nem merészel itt a helyszínen megjelenő lispokban s nyílt sisak mellett fellépni. Micsoda virtus mérföldeknyi távolságról fűgét mutogatni a köpenyeg alul?! Az ilyen lovagiasság a „hazatért szegény 7 gyász-magyarkára” emlékeztet minket. Különben önnek sem válik valami nagy becsületése, ha barátság ezéje alatt ocsmány tollnak bolond játékává válik. S szeretjük elhinni hogy ön e pár „sorból” sokat ért, s hogy nem engedi beteljeséi rajtunk ama régi közmondásnak: Ingenuitatem laedis, quum indignum rogas.

Bíró Dániel,

*vizsgázott kőművesmester
ajánlja magát a t. földbirtokos és
jegyző uraknak mindennemű építészeti munkák, tervdrajzok, költségvetések és leszámolások, pontos és olcsó elkészítésére.*

*A megkereső levelek Arad, fő-
utca 16. sz. a. intézendők.*

„JÓZSI és ERZSIKE”

képes gyermekujság,
megjelen minden hó 15-én,
számos
eredeti képpel,
16 oldalon.

Szerkeszti:
Györgyössy Rudolf.

Előfizethetni
Aradon, magyar-utcza 24.,
Endes Dániel kiadónál.

Egy évre . . . 1 frt 20 kr.
Félevre . . . . . 60 kr.
Egyes szám . . . 12 kr.

A 4-ik szám megjelent.

Az olvasás gyönyörködtetve hasznos foglalkozás. Olvasni szeretnek azok, kik eszüket, szívüket művelni akarják. Mindenből ismeretet és tanulást szerezhet az ember magának, csak legyen meg a kedve hozzá, hogy naponkint egy-egy ismerettel többet gyűjtsön lelke tárházába.

A betű, az olvasás művelte ki az emberiséget. Azért irnak az emberek, hogy egymást tudósítsák s azért olvasnak az emberek, hogy egymástól megtudják, ki miről, mit és hogyan gondolkodik.

Vannak olvasmányok, melyek felnőtt embereknek valók: vannak, melyek az ifjuságnak és gyermekeknek. Fokozatosan haladjunk előre, amint eszünk fejlődése meggyőzi. És szokjuk meg az olvasást, tartsuk olyan szükségesnek, mint az evést, ivást. Ez a testet táplálja, növeli; az a lélekkel ugyanazt teszi.

„Józsí és Erzsíkét” azon szándékkal adjuk a tanulni szerető gyermekeknek, hogy olvasási hajlamukat megnyerjük s apránként, egyszerre nem sok ismeretanyagot nyujtsunk nekik.

Hogy mi foglaltatik benne, azt a betűk és a képek elmondják. Az a szándékunk, hogy egy lapot alapítsunk meg, melyben ész- és szívképző dolgokat közöljünk. „Józsí és Erzsíke” ezimet azért választottuk, mert ez a két gyermekalak legjobban tudja elmondani, hogyan nevelődik az ember. Józsí és Erzsíke története arra fog tanítani, hogy a tapasztalás és az önképzés teszi az embert emberre.

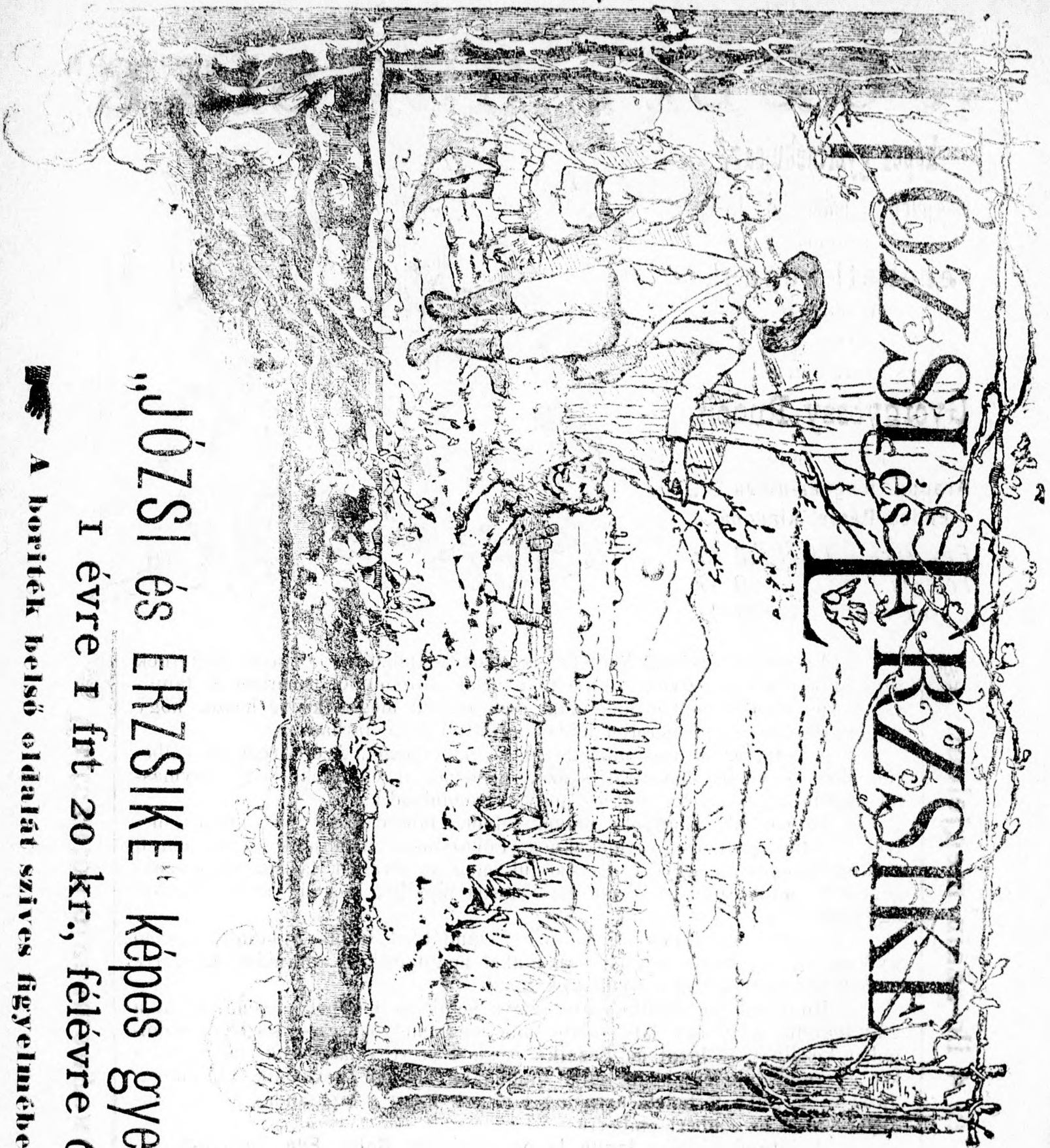
A kitünő képeket Jankó János ajánlatára Balló Ede budapesti főreáliskolai tanár rajzolja s ugyanott Klösz György műintézetében készítette nyomda alá.

Változatos olvasmányok.

„JÓZSI és ERZSIKE”

képes gyermekujság.

Megjelen Aradon. Kivánatra mutatványszámot küldünk.

Megjelen: Aradon,

minden hó 15-én.

változatos tartalommal.

—

Szerkeszti:

Györgyössy Rudolf,

Kiadja:

Endes Dániel,

Aradon, magyar-h. 24.,

hová az előfizetések

küldendők.

Kivánatra

mutatványszámot

küldünk.

„JÓZSI és ERZSIKE” képes gyermekujjság

I évre 1 frt 20 kr., félévre 60 kr.

✠ A boríték belső oldalát szives figyelembe ajánljuk. ✠

A t. olvasóközönség figyelmébe!

As „Iskolakert“ első évfolyamából van még 100 teljes példány. Azon t. urak, kik az „Iskolakert“-re előfizetnek s az első évfolyamot is birni óhajtják, megrendelhetik **85 krért.**

A gyűjtőknek minden öt, egyszerre beküldött előfizetés után, egy példányt gratis adunk, melyet bárkinek a nevére czimeztethet.

Kérjük a t. Olvasóközönséget az „Iskolakert“-et baráti körökben megismertetni és pártolás végett ajánlani.

Az „Iskolakert“ előfizetői a szerkesztő következő műveit fele áron rendelhetik meg:

1) Tanulmányok a nőemancipáció köréből. 8° 187. l. (Eredeti ára 1 frt.) 50 krért.

2) A népiskola mint a közjólét előmozdítója. Kis 8° 102. l. (Ered. ára 40 kr.) 20 krért.

3) Az osztály- és váltakozó rendszer. n. 8° 40 lap. (Eredeti ára 40 kr.) 20 krért.

4) Az agyvelő és a szellem. 8° 71. l. és 8 ábrával. (Eredeti ára 60 kr.) 30 krért.

AZ
ISKOLAKERT.

A NÉPISKOLAI TANÜGY
REFORMJÁT CÉLZÓ

HAVI KÖZLÖNY.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

HORVÁTH JÓZSEF. GRASZEL JÁNOS.

FEBRUÁRHAVI SZÁM.

Előfizetési ára egész évre 1 frt 20 kr., félévre 60 kr.

MEGJELEN HAVONKINT EGYSZER.

ARAD, 1886
SZÉCHENYI IRODALMI INTÉZET NYOMDÁJA.